

Kultura

Dunja Seiter-Šverko v. d. ravnatelj NSK

ZAGREB - Temeljem zajedničkog prijedloga ministra kulture Republike Hrvatske i ministra znanosti, obrazovanja i športa Republike Hrvatske, a po provedenom postupku temeljem raspisanog javnog natječaja, Vlada Republike Hrvatske je za vršiteljicu dužnosti glavnog ravnatelja Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu imenovala Dunju Seiter-Šverko, objavljeno je u utorak iz NSK.

Nova vršiteljica dužnosti glavnog ravnatelja dolazi s mjesta načelnice Odjela za digitalizaciju knjižnične, arhivske i muzejske građe u Ministarstvu kulture Republike Hrvatske. Rođena je u Karlovcu, u kojem je završila gimnaziju, a diplomirala je hrvatski jezik i južnoslavenske književnosti te studij knjižničarstva na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu.

Do 2004. radila je u Knjižnicama grada Zagreba, gdje je bila voditeljica Knjižnice Prečko te uređivala i vodila Književni petak. Od 2004. radila je u Ministarstvu kulture Republike Hrvatske, prvo kao viša stručna savjetnica u Odjelu za knjižničnu djelatnost, a zatim na već spomenutom mjestu načelnice Odjela za digitalizaciju knjižnične, arhivske i muzejske građe.

Tijekom dugogodišnjeg iskustva u knjižničarskoj djelatnosti, Dunju Seiter-Šverko bila je i predsjednica Zagrebačkoga knjižničarskog društva te je sudjelovala i izlagala na različitim skupovima vezanim uz knjižničarstvo. Osobito je bila angažirana na uspostavi nacionalnog programa digitalizacije arhivske, knjižnične i muzejske građe te u nacionalnom projektu digitalizacije »Hrvatska kulturna baština«. [K. R.]

Prizor iz pulske »Elektra«

Neponovljiva »Elektra« u INK

PULA - Damir Zlatar Frey postavio je na pulskoj Maloj sceni Istarskoga narodnog kazališta – Gradskog kazališta Pula još jednu neponovljivu predstavu – Euripidovu dramu »Elektra«. Nakon »Tomiziane« i »Salome«, predstavio je prema predradbi Mani Gotovac iz 1988. u Puli dugo očekivanu »Elektra«. Odmah na početku valja istaknuti dojmivju glazbu Darka Hajseka, koja je dala snažan pečat ovoj grčkoj drami s osvetom kao glavnom temom. Elektra je, naime, opsjednuta osvetom oca te manipulacijom natejera brata Oresta da obavi čin ubojstva i preuzme krivnju. Tek naknadno oboje spoznaju uzaludnost čina. I svojom na sudbinom upozoravaju da začarani krug osвете za događaje u prošlim vremenima ne može donijeti mir, niti dopušta novi početak.

Elektra je sjajno odigrala Helena Minić, Oresta briljantan Vasil Zafirčev, dok je njihovu majku, kraljicu Klitemnestru utjelovila Branka Cvitković te time na najbolji mogući način obilježila 40 godina svoga kazališnoga rada. U Elektri igraju i Lana Gojak, Tomislav Kvartuč, Zoran Kelava, Damjan Simić, David Belas, Elda Kosanović Radović

te Gordana Šimić. Iako je tema doista teška, a dijalozi doista su dramatični, Frey je i u ovu predstavu uspio provući dozu humora.

Dramaturginja na predstavi je Željka Udovičić Pleština, a Frey uz režiju potpisuje i koreografiju te scenografiju, koja je i ovoga puta bila impresivna – pozornica je u potpunosti bila prekrivena crvenom zemljom!

Uz igru svjetla, dima i glazbe, na momente se doima kao da gledate film – ova predstava doista nadilazi kazališne okvire. Naime, na sceni se, neuobičajeno za kazališnu pozornicu, osim zemlje pojavljuje i kiša, magla te čak i jedan automobil.

Gledalište INK, koje je za potrebe ove predstave dobilo tribinu, bilo je dupkom puno, a »Elektra« je zbog iznimnog velikog interesa publike, doživjela čak dvije premijere – u petak i subotu. Inače najveću kazališnu pozornicu u Hrvatskoj, a najdublju scenu u Europi, Frey je iskoristio na najbolji mogući način i dao iznimno dobar primjer »živog«, tzv. angažiranog kazališta.

»Elektra« na Maloj sceni INK igra svakodnevno u 20 sati, zaključno sa srijedom, 9. ožujka. [Paola Albertini]

Šarm staroga osje

Muzej grada Zagreba: Senzacionalna zbirka starih osječkih plakata na izložbi u koncepciji Marine Vinaj otkriva jednu od najznačajnijih hrvatskih zbirki uopće

Marina TENŽERA
marina.tenzera@vjesnik.hr

L ik dječacića koji se široko osmjehuje uz kaladont i izazovna dama koja svoju ljepotu zahvaljuje sapunu »elida« - tvore onaj besmrtni reklamni repertoar sa starih plakata - reklama, ikonografije za kakvom danas grozničavo tragaju kupci diljem Europe!

Sav šarm starih vremena u kojima se živjelo polaganije, odlazilo u kino i kazalište, jelo i plesalo polako, nekada je bio upisan na plakatima koji su raskošno dočaravali kulturu života svake sredine.

Današnje vulgarno, brzo i bešćutno doba s priučenim reklamnim stručnjacima kojima kravata ne može sakriti barbarSKU dušu, odavno je suvremen hrvatski plakat bacilo na koljena. Loša likovna rješenja, najprimitivnije poruke i uličnog plakata i tv reklame, nesuvisli sadržaji, seksizam i primitivizam - stalni su repertoar našega plakatnog prezenta.

Stoga će golemo kulturno iznenađenje biti izložba staroga osječkog plakata koja se svečano u Muzeju grada Zagreba otvara u srijedu, 9. ožujka u 19 sati.

Kakvo li samo otkriće i čudesnu zbirku nudi mr. Marina Vinaj iz Muzeja Slavonije u Osijeku. Riječ je ne smo o pravom kulturnom otkriću, već i jednoj od najljepših hrvatskih zbirki starih plakata uopće.

Da je ova otkrivačka i senzacionalna izložba dospjela u Zagreb, osim njezine autorice mr. Vinaj (koja potpisuje i studiozan tekst o povijesti osječkog plakata kao povijest grada), zaslužna je kustosa poznata po sjajnim - projektima - Željka Kolveshi.

Osječki plakati do 1949. godine priča su o gradu koji je oduvijek imao ne samo srednjoeuropski šarm već i visoku razinu vizualne kulture kakvom se može podičiti jako malo sredina.

Više od pet tisuća plakata prikupljenih u Muzeju Slavonije priča su o gradu Osijeku i njegovih stotinu i pedeset godina. Nevjerojatno da su Osječani u segmentu svake vrste plakata od kazališnog, filmskog, prigodnog, komercijalnog i političkog stvarali prava umjetnička djela dokazujući istinu da je grafička razina prije Drugoga svjetskog rata dosegla enormne likovne kvalitete, a danas dotiče u većini slučajeva čistu vulgarnost. Da su stara vremena ipak imala više šarma i ljepote, ne treba više ni naglašavati.

Najveći dio zbirke plakata Muzeja Slavonije, kako ističe mr. Marina Vinaj, otkupljen je tijekom 1929. i 1930. godine, zajedno s još velikim brojem osječkih tiskovina, od Oskara Frimla Antunovića, Osječanina, velikog bibliofila i skupljača.

Najstariji plakat kazališne zbirke potječe iz 1816. godine i najvjerojatnije nije tiskan u Osijeku, a

riječ je o predstavi »Der Kampf fürs Vaterland« koju izvodi glumačka družina Josipa Bubenhofena.

Kazališni plakat u Osijeku vezan je uz bogat kulturni život kazališne zgrade otvorene 31. prosinca 1866. u Gornjem gradu. U četiri desetljeća teatar je »postao kulturni simbol grada, hram ushita, društveno sastajalište, zrcalo u kojem se zrcalio protok vremena i zbivanja - na sceni i izvan nje«.

Od 1894. kazalište je preimenovano u Theater der k.k. Freistadt Esseg i taj će naziv kazališta dominirati plakatima od kraja 19. stoljeća. Najstariji kazališni plakati, kazališne cedulje ili pak najavni oglasi, ističe Marina Vinaj, bile su uokvirene obavijesti koje se nisu bitno razlikovale od novinskih oglasa, a tiskane su u tadašnjim osječkim tiskarama: Carla Lehmann, Jakova Franka, Karla Sándora i Julija Pfeiffera. Najčešći tip pisma na tim plakatima je tzv. fraktura, odnosno inačice tog gotičkog pisma, česte na plakatima njemačkoga jezičnog područja. Pojedini plakati otisnuti su na svili, prigodom nekog značajnijeg gostovanja ili premijernog izvođenja. Uz najave na njemačkom, javljaju se dvojezični (njemačko-hrvatski; hrvatsko-srpski) ili pak višejezični (njemački, hrvatski, mađarski) prigodom gostovanja zagrebačkoga Zemaljskog narodnog kazališta, novosadskoga Srpskog

Dolazak kina u Osijek

Najstariji osječki filmski plakat jest »Elektro Bioskop kazalište« koji donosi raspored predstava za srpanj na hrvatskom i njemačkom jeziku, međusobno odvojenih secesijskim ukrasom, a načinila ga je udova E. Lifka i sinovi. Prva osječka kina bila su udomljena u tadašnjim hotelima i gostionicama, primjerice »Royal-biograph«, direktor kojega je 1917. bio Ignaz Reinthale, dok je »Apolo-kino«, čiji je predsjednik bio Filip Pfeiffer, bilo u bivšoj Fleitzovoj gostionici u Strossmayerovoj ulici 100.

Slavni su i plakati iz poduzeća »Urania i kino d.d.«. Osobito su bili brojni plakati Slavija-kina u Donjem gradu, otisnuti na žarko obojenim papirima manjih dimenzija, na kojima se od 1925. godine nalaze i fotografije glumaca ili scena iz filmova.

Plakati su pratili svaku vrstu izvedbi i gotovo dva stoljeća kazališnog života grada: od školskih drama, preko putujućih glazbenih družina u osječkoj Tvrdi do gostovanja stranih trupa

Osječkoga plakata

narodnog pozorišta ili mađarske družine Lajosa Szalkayja. U proljeće 1907. godine utemeljeno je Društvo za osnutak stalnoga hrvatskog kazališta na čelu s uglednim knjižarom i ljubiteljem umjetnosti Radoslavom Bačićem. Uskoro u Osijek dolazi i Nikola Andrić te oblikuje buduću ansambl. Osječki ansambl nastupa u Varaždinu i Karlovcu te se vraća u svoj grad i svečanom predstavom 7. prosinca 1907. službeno započinje djelovanje Hrvatskoga narodnog kazališta u Osijeku. Svečanim plakatom najavljen je program: Zajčeva uvertira Gundulićevoj Dubravci, dramska ilustracija Bukovčeva zastora iz opere Milana Ogrizovića »Slava preporoditeljima« te prvi čin Smetanine opere »Prodana nevjesta«. Zanimljivo je da je taj svečani plakat tiskan u Prvoj hrvatskoj dioničkoj tiskari, nacionalnoj jezgri, utemeljenoj da bi se u njoj

tiskao prvi dnevni list na hrvatskom jeziku - Narodna obrana 1902. godine. Za povijest kazališnog plakata osobito je bila značajna opsežna kazališna zbirka Oskara Frimla Antunovića iz koje se može iščitati kazališna povijest Osijeka. Prvi su se plakati Hrvatskoga narodnog kazališta tiskali u Prvoj hrvatskoj dioničkoj tiskari, te su najave svećanih predstava imale nekoliko tiskanih izvedbi, sa secesijskim detaljima, dvobojnim tiskom te različitim formatima. Plakati su pratili svaku vrstu izvedbi i gotovo dva stoljeća kazališnog života grada: od školskih drama, preko putujućih glazbenih družina u osječkoj tvrđi do gostovanja stranih trupa. Uokvireni plakati njemačkog, mađarskog ili hrvatskog teksta, pak, koji su stajali na pročeljima osječkih zgrada i oglasnim stupovima pozivali su Osječane u kaza-

lište, mameći ih u svijet umjetnosti, glazbe, priče. Skupinu filmskih plakata na izložbi čini samo manji dio žanrovski atraktivnih plakata. Osječani su prve filmske predstave pratili na Žitnom trgu (današnji Gajev trg) 1903. godine. Od te godine Dragutin F. Lifka oglašava Edisonov ideal elektro-bioskopsko kazalište za prikaz »senzacionalnih događaja u živim slikama i prirodnim bojama i veličini«. Projekcije su davane u Lifkinu paviljonu, parnim strojem, uz vlasnikovo »tumačenje velike senzacije«. Posebno su rađeni plakati za brojna društva i udruge. Pjevačko društvo »Kuhač« organiziralo je silvestarsku zabavu na kojoj se birala miss Osijeka za 1929. godinu. Zabilježeno je i otvorenje pučke kuhinje 1908. godine - dvojezični plakat sa stilskim slovima i secesijskim ukrasima te hrvatskom trobojnicom kao podlogom. Često je osječki Crveni križ organizirao takve priredbe tijekom Prvoga svjetskog rata. Vrlo često u Osijeku su gostovale i poznate cirkuske družine, koje su svoje predstave najavljivale pompozno povećim plakatima. Još su i danas impresivni podatci dvojezično navedeni na plakatu kojim je Montenegrova velika menadžerija iz Španjolske najavila desetodnevno gostovanje u Osijeku, nudeći publici svaki dan po dvije predstave, u programima kojih je sudjelovalo i mnoštvo životinja, atraktivni putujući zoo - 18 lavova, 6 bengalskih jaguara, obitelj medvjeda sa Sjevernog pola, obitelj pantera, lama, bikova, zebri,....100 zvjeradi ukroćenih i dresiranih od Felixa Mistera, najglasovitijeg krotitelja zvjeradi toga vremena. Osijek je imao i izvanredne promidžbene plakate za značajne gospodarske smotre (Gospodarska izložba 1889. godine), za godišnje i dnevne sajmove. Ime Ivana Rocha, čiji je umjetnički rad vezan uz Osijek od 1921. do Drugoga svjetskog rata nalazi se na plakatima Trgovačko-obrtničke izložbe 1925. godine, a isti autor potpisuje i plakate za Velesajam i izložbu u Osijeku 1926., 1927. i 1928. godine. Senzacionalno lijepa je grupa plakata koji promiču pojedine proizvođače i njihove proizvode, od Narodne trgovine Mioković i Čavčić, reklame za tvornicu pokućstva Povishil & Kaiser te za osječki Union paromlin te tvornicu Shicht. Najčešći motiv na plakatima hrvatskih stranaka bila je hrvatska trobojnica kao okvir, traka preko kuta plakata ili njegova pozadina. Za vrijeme rata plakat postaje sredstvo političke propagande. Osim plakata ustaške promidžbe, mogu se vidjeti i plakati komunističkog agitpropa koji je okupio vrlo značajne umjetnike (Zvonimir Agbaba, Oto Antonini, Edo Murtić, Marijan Detoni, Vlado Kristl, Zlatko Prica). Ipak, autorski plakati Zvonimira Agbabe i Marijana Detonija koji prikazuju radnike i seljake u združenom radu s traktorima i tvorničkim dimnjacima nemaju ni izdaleka onu ljepotu i šarm starih osječkih plakata, koja ovu izložbu čini doista jednim od velikih proljetnih kulturnih događaja u Zagrebu.

Novi ključ za vjerske knjige

Ines KOTARAC
ines.kotarac@vjesnik.hr

ZAGREB - Mnoge znanstvene knjige pokušavaju istodobno biti ozbiljne, znanstveno utemeljene i pozitivno ocijenjene od znanstvene zajednice te privlačne i interesantne i širem čitateljstvu. Takva je i knjiga »Pisac i autoritet« Zorana Velagića, koju su u ponedjeljak u Knjižnici Bogdana Ogrizovića uz autora i urednicu Nives Tomešević predstavili Aleksandar Stipčević i Mijo Korade. U prvom dijelu knjige, naslovljenom »Pisac«, autor promišlja intrigantne teme autorstva i originalnosti. Ne tako davno, prije samo par stoljeća, originalnost i individualnost nisu bili mjerilima vrednovanja autorskog djela. Ideja o autorskom stvaranju kao kreaciji i autoru kao geniju izumi su novijeg datuma. Drugi dio knjige, »Autoritet«, koji je specijaliziraniji i samim time namijenjen puno užem čitateljskom krugu, bavi se vjerskim djelima iz 18. stoljeća. Proučavajući fond koji nije ubrajan u kanon hrvatske književnosti, a to su vjerske knjige, molitvenici i katekizmi, koji su bili namijenjeni slabo obrazovanom pučanstvu, Velagić okreće odnos centra i margine. Iako je upravo vjerska književnost bila dominantna u tom razdoblju, do sada joj se nije pridavala veća pozornost. Kako su te knjige bile potrošna roba, tiskane na lošem papiru i čim bi izašla nova verzija, stara bi se bacala, jako ih je malo sačuva-

no do danas. Instanca autora bila je poprilično nebitna te je čak i na naslovnica tih knjižuljaka istaknutije bilo ime mecene, onoga koji je financirao tiskanje knjiga ili cara i biskupa u čiju čast je knjiga rađena, nego autora. »Velagić je dao novi ključ za proučavanje knjiga te je njegova knjiga putokaz za to kako bi se trebala istraživati naša kultura i književnost«, kazao je Korade na predstavljanju. Zanimljiva je bila Velagićeva usporedba osamnaestostoljetnih vjerskih pisaca i današnjih pisaca znanstvenih djela. I jedni i drugi moraju biti uronjeni u tradiciju, citirati svoje prethodnike, i jednima i drugima teško je naći nakladnika, a dok su nekada knjige prolazile kroz ruke cenzora, danas moraju dobiti prolaznu ocjenu recenzenta. Zoran Velagić, koji predaje na Odsjeku za informacijske znanosti Filozofskog fakulteta u Osijeku, u središtu svoga znanstvenog interesa ima povijest knjige i čitateljskih navika u razdoblju ranog novog vijeka, povijest tiskarstva, knjižničarstva i nakladništva, kako onoga negdašnjega tako i suvremenoga, posebice elektro-ničkoga.